

Организација на
Обединетите нации
за образование,
наука и култура

100-годишнина од раѓањето
на Блаже Конески,
поет и филолог (1921-1993)

Чествувана во соработка со УНЕСКО

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

LV ЛЕТНА ШКОЛА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА Охрид, 15.8 — 2.9.2021 година

ПРЕДАВАЊА

ТРКАЛЕЗНА МАСА „БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО
НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА НА СТРАНСКИТЕ
УНИВЕРЗИТЕТИ“

СКОПЈЕ, 2022

СОДРЖИНА

Обраќање на проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје	7
Поздравна реч на проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска, директор на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура	10
Извештај на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ за периодот од 1 октомври 2020 до 30 септември 2021 година	13
I. ПРЕДАВАЊА	45
Маја Јакимовска-Тошиќ БЛАЖЕ КОНЕСКИ НА МЕДИЕВИСТИЧКИ ТЕМИ	47
Искра Тасевска Хаци-Бошкова БЛАЖЕ КОНЕСКИ ЗА МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ОД 19 ВЕК	56
Лидија Стојановиќ КОНЕСКИ И МИЛАДИНОВЦИ: ВО ЗНАК НА НОВАТА ДУХОВНОСТ	66
Катица Ќулавкова ПРОЗНИОТ ОПУС НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ: ЖАНРОВСКИ И СТИЛСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ	74
Људмил Спасов ОЧИ В ОЧИ СО КОНЕСКИ	80
Венко Андоновски АПОКРИФНИОТ БОГ ВО ПЕСНАТА „ОДЗЕМАЊЕ НА СИЛАТА“ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	86
Ѓоко Ѓорѓевски ПРЕПРОЧИТУВАЊЕ НА „МОЛИТВА“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ НИЗ ПРИЗМАТА НА ПСАЛТИРСКИОТ ПРОЛОГ	94
Димитар Пандев КОНЕСКИ ВО ОХРИД ИСТОРИСКИ ПОТРЕТ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО ОХРИДСКОТО ВРЕМЕПРОСТРАНСТВО ИЛИ ОДЛОМКИ ЗА БЛАЖЕ КОНЕСКИ НА ШИРОКОТО ПЛАТНО НА ОХРИДСКАТА КУЛТУРНА ОПШТЕСТВЕНОСТ	105
Гордана Алексова СТИЛИСТИЧКИТЕ БЕЛЕЖЕЊА ВО ГРАМАТИКАТА НА КОНЕСКИ	132

Станислава-Сташа Тофоска БЛАЖЕ КОНЕСКИ И ЈАЗИЧНАТА НОРМА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	142
II. ТРКАЛЕЗНА МАСА „БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА НА СТРАНСКИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ“	153
Намита Субиото ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКА КУЛТУРА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО ЛЈУБЉАНА ВО АКАДЕМСКАТА 2020/21 ГОДИНА	155
Ивица Баковиќ ДЕЛОТО НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО ЗАГРЕБ	160
Марина Цветаноска ТРКАЛЕЗНА МАСА: КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА СТРАНСКИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ	165
Златко Панзов КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА ЛЕКТОРАТОТ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО БУДИМПЕШТА	170
Елена Мицевска Змејкоска КОНЕСКИ И НЕГОВИТЕ ДЕЛА НА ИНСТИТУТОТ ЗА СЛОВЕНСКА ФИЛОЛОГИЈА НА ЈАГЕЛОЊСКИОТ УНИВЕРЗИТЕТ ВО КРАКОВ, ПОЛСКА	176
Биљана Стојановска КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА ЛЕКТОРАТОТ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО РИЕКА	179
Марија Пандева КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА МОСКОВСКИОТ ДРЖАВЕН УНИВЕРЗИТЕТ „ЛОМОНОСОВ“	182
Кристина Дуфкова ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ НА ЧАСОВИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО РЕПУБЛИКА ЧЕШКА (ниво А1), ВО КОНТЕКСТ НА РАЗВИВАЊЕТО НА ЧЕТИРИТЕ КЛУЧНИ ВЕШТИНИ	185
Звонко Танески БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКАТА НАСТАВА ВО СЛОВАЧКА	192
Адресар на учесниците на LIV летна школа на МСМЈЛК при УКИМ	198

Ѓоко Ѓорѓевски

ПРЕПРОЧИТУВАЊЕ НА „МОЛИТВА” ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ НИЗ ПРИЗМАТА НА ПСАЛТИРСКИОТ ПРОЛОГ

Апстракт: Во овој текст е направен обид да се направи кратка анализа на песната „Молитва” од стихозбирката „Црква” на Блаже Конески, препрочитана покрај псалтирскиот пролог, првиот псалм од старозаветната збирка позната под името Псалми (или Псалтир). Основата и можноста за ваквиот компаративен преглед се состои во изобилната употреба на религиозниот вокабулар во делата на Конески, втемелен врз сопствената традиција, од светите Климент и Наум, па потоа низ целата историја на македонскиот народ, сè до денес. Анализата е ориентирана кон евидентирањето на содржинските односи, односно на термилошката и структуралната поврзаност, имајќи предвид дека симетријата, којашто честопати е само формална, умее да извлече и открие неочекувани врски и да понуди нови толкувања и пораки.

Клучни зборови: Конески, молитва, псалм, структура

Стожерна личност на својата епоха во последните десетлетија од минатиот милениум, централна творечка фигура и великан на македонскиот културен простор, на македонската литература, наречен и „алем-камен во дијадемата на нашата нација”, за кого сите се сложуваме, дека еднаш во векот се раѓа таков човек (Тодоровски 2007: 303). И самиот вљубеник во зборот, на јазикот свој и наш, Конески, зад себе остави богат поетски опус, којшто никогаш не престанал да предизвикува со својата книжевна привлечност, но и почит како кон благородно писание, па затоа досега бил читан и препрочитуван небројни пати. И при секое препрочитување читателот открива нова порака за новото време или невреме. Токму затоа, неговото книжевно дело претставува непресушен извор на македонскиот јазик, збор, мисла, духовност, традиција, историја, на македонското сè. Дури и на македонската иднина.

Академикот Старделов, уште пред тринаесетина години, со право ќе заклучи дека Конески, со својот интелектуален, научен и творечки капацитет се вброи „меѓу оние ретки личности во културите на одделните народи кои му даваат печат на своето време и низ кои духот на времето, неговите културни настојувања и стремежи се појавуваат на најдлабок и на најсестран начин” (Старделов 1990: 13). За Гане Тодоровски, Конески е „во ѝоимска смисла, во духовнаѝа исѝорија на Македонциѝе – межник, налик на оние крајѝолни камења шѝѝо ѝи разѝраничувааѝи ѝѝохиѝе. Во редоследѝи на монументѝалниѝе вредносни знаци на македонскаѝа кулѝурна исѝорија, нему ќе му ѝриѝадне со ѝраво честѝи да ја омеѝи ѝѝохаѝа на македонскаѝа модерна исѝорија, оној временски инѝервал наречен реѝуларен ѝѝек во развѝѝокоѝи на македонскаѝа лиѝераѝура” (Тодоровски 2007: 302).

Во продолжение вниманието ќе биде посветено на само една негова песна, насловена „Молитва“, за потоа да биде препрочитана покрај една молитва, наречена песна. Имено, се работи за една од неколкуте песни на Конески со исто име, во случајов „Молитва“ од стихозбирката „Црква“, објавена во 1988 година⁸, а молитвата е псалтирскиот пролог, првиот псалм, првата молитва од старозаветната збирка позната под името Псалми (или Псалтир). Старделов, за Молитва од Конески ќе каже: „...убавинаа на овие ѝоејски соледби не е во нивнојо дневно значење, ѝуку во ѝоа шѝо ѝше ни оѝкривааѝ нешѝо судбинско за човекоѝ и во човекоѝ, нешѝо шѝо не е само исѝориски сеѝа ѝрисуѝно, ѝуку шѝо има ѝтрансѝориско значење за човековиоѝ ѝомин низ овој свеѝ“ (Старделов 1990: 217). Судбинското и одлучувачкото е носечки мотив во овие поетски стихови, како и во првиот псалтирски псалм.

Но, пред да се продолжи понатаму, редно е да се каже збор-два за поводот, зошто токму овие две песни се поставени една покрај друга, за да можат заедно да бидат видени, прочитани и чуени. Намерата не е секако на Конески да му се атрибуира некаква необзнанета религиозност, ниту, пак, да се прогласи за нов псалмопеец. Сепак, како што вели апостолот Павле, „никој не знае што има во човекот, освен човечкиот дух што живее во него“ (1Кор 2,11), па така, никој не може да знае што тлеело во душата на Конески. Но, од друга страна, пак, имајќи ја предвид изобилната употреба на религиозниот вокабулар, недоминлив е впечатокот за присуството на една лична духовност, во согласност со традицијата, примен и возобновен дар кој своите корени ги влече од свети Климент и Наум, па потоа низ целата историја на македонскиот народ, сè до денес.

---

⁸ Бројни се поетските творби на Конески кои имаат одлика на молитва. Постојат дури шест песни на Конески во чиј наслов се содржи зборот „молитва“, а се објавени во разни поетски збирки: две песни со наслов „Молитва“ се дел од збирката „Песни“ објавена во 1953 година, „Молитва за сон“ е објавена во збирката „Стари и нови песни“ од 1979 година, потоа „Молитва“ во збирката „Црква“ од 1988 година и „Молитва“ во збирката „Небеска река“ од 1991 година, додека „Молитва за успокојување“ е дел од последната стихозбирка „Црн овен“ објавена во 1993 година.

МОЛИТВА

Спаси ме Боже, од *болниџе луџе*
што се наказани,
та не се криви,
нивната *злоба умерено суди ја,*
самите од неа *ОДВАЈСЕ ЖИВИ.*

Тие се мислат повикани да
водат како МОЈСИЈА и другите
пророци а самите не можат да
се ослободат и влечат по себе
ситни *џороци.*

Дај Господе, што помалку
очите да им ги бодам -
штом тие лево ќе фатат,
јас десно да ОДАМ.

ПСАЛМ 1

1. Блажен е човек што не **ОДИ**
на собирот на *нечестџиви*
(*злюбни*).

и на пат на *џвешниџи* не стои
и во друштво на *вазвраџниџи*
не седи,

2. а му омилел ЗАКОНОТ
ГОСПОДОВ
и во ЗАКОНОТ НЕГОВ ден и ноќ
се поучува.

3. Тој е како дрво посадено
крај воден извор, кое родот
свој го дава навреме
и листот негов не *ВЕНЕЕ*
и во сѐ што прави преуспева.

4. Не, не е така со *злюбниџе.*
тие се како прав што ветер го
носи по земјата.

5. Затоа нема да воскреснат на
суд нечестивите, ниту
грешните – во соборот на
праведните;

6. зашто Господ го знае **ПАТОТ**
НА ПРАВЕДНИТЕ, на
нечестивите **ПАТОТ** ќе загинае.

„Молитва” на Конески започнува со повикувањето: „спаси ме, Боже”, присутно на почетокот на некои псалми, како што се Пс 11 и 68, каде инвокацијата се наоѓа веднаш по насловот, но не и во првиот псалм, којшто е псалм без наслов. Иако некои сметаат дека ваквото обраќање е остварено „без нејзино ставање во конкретен религиозен систем (еврејство, христијанство и слично) од страна на авторот” (Грандаковска 2008: 263), употребувајќи „универзален модел на молитвено обраќање” во насока на „остарување на универзалноста на поетската порака”, сепак, неодминлив е фактот дека синтагмата е интегрален дел од секојдневното христијанско молитвословие.

Од друга страна пак, почетокот на првиот псалм е карактеристичен по некои свои текстуално-формални особености. Првиот збор од псалмот во оригиналниот еврејски текст започнува со првата буква од еврејската азбука - *алеф*, а последниот збор, којшто го затвора псалмот, со последната буква - *їав*. Боговдахновениот писател со тоа како да сакал да ја опфати полнотата на зборот, на благословот, на блаженството, на животот и на сопствениот однос со Бога (Горѓевски 2015: 192).

Конески пак, во „Молитва”, го повикува Господа да го спаси од „болни луѓе, што се накажани”. Според едни размислувања, станува збор „метафора за душевната беда и темнина и оттаму, таа потекнува од накажаноста” (Младеновски 2016), додека пак, според други, болеста на тие „болни луѓе, поетот ја именува како злоба” (Грандаковска 2008: 263). Во псалмите и мудросната литература нечестивиот “безбожник” (*rāšā'*) е непријател на Бога, виновник (ако е употребен во судски контекст), но коренот на зборот е *rš'*, што значи „зло”, „злоба”, која својот израз го наоѓа во мислите, зборовите и делата на човекот. Со еден збор, се работи за начин на однесување коешто ѝ штети на заедницата (4 Мојс 16,26; Пс 106,18; 119,95.110; 140,5.9; Изреки 12,6; Ер 5,26), но истовремено е причина и за лична дисхармонија и недостаток на сопствениот мир (van Leeuwen 1978-79: 734; Pedersen 1926: 418). Со *rāšā'* се често се означува човекот, кој има негативно однесување штетно за околината, кој го напаѓа животот на другиот, како што се крадците, предавниците, угнетувачите, односно сите оние кои со своите постапки се доведуваат во состојба на неправедност (затоа подоцна и стануваат виновни во судот; види Пс 16,9; 108,2.6-7; 139,4). Оваа состојба на неправедност не е никогаш делумна, затоа што нема неправедност против човекот, а таа да не е неправедност и против Бога и обратно. Значи, злобниот безбожник е оној кој е против Бога и против човекот (Горѓевски 2015: 200).⁹ Вториот збор - “грешници” (*ḥattā'im*) преведен буквално значи: “оние кои ја имаат промашено целта”. Кај терминот “грешник” се провлекува истата идеја, како кај злобниот безбожник, а тоа е изборот на злото, како избор на промашена,

---

⁹ Да посочиме неколку примери во чиј контекст е употребен терминот *r*v*u*. Во Пс 36 безбожниците се споредени со трева која пресушува и зелено растение кое свенува (ст. 2), тие ќе бидат истребени (ст. 9), затоа што се непријатели на Господа. Непријателите на праведниот се и Божји непријатели (Bergmeier 1967: 79).

погрешна цел. Изборот е гревот - престап, противење на се што е *иправедно*, прекршување на *иправилата*, кои ги регулираат односите во заедницата меѓу луѓето, како и односот со Бога. Најретко од сите е употребен третиот термин, *lēšīm*, којшто најчесто (но не и исклучително) е присутен во книгата Изреки Соломонови (Изр 1,22; 3,33-34; 9,7-8; 13,1; 14,5; 15,12) и обично се преведува со “исмејувачи”. Се работи повторно за девијација на праведноста, но со конотација на ароганција и горделивост. Исмејувачот исмејува сè, светот, човештвото, па дури и Бога (Пс 14 Ис 5,19). Тој ја користи иронијата за да ги повреди другите, па дури и да го повреди Бога. Зборот има уште едно значење; во Изр 22,10 тој е “оној кој прави сплетки”, кој предизвикува караници и поделби (во Ис 29,20 тој е “клеветник”). Со еден збор, пред себе имаме човек кој ја користи сопствената омраза да создаде хаос и раздор меѓу луѓето (Ѓорѓевски 2015: 200-201).

Во таа насока се и размислувањата за „болните“ во поетскиот текст на Конески, каде тие, од накажаноста „како последица од ерозијата на моралното и човечното, предизвикана од епидемијата на прекумерна егоистичност, неразумна нарцисоидност и тенденциозно властољубие или, едноставно, од поматена свест“ создаваат “систем на первертрирани, лажни вредности – систем што може да им гарантира барем краткотрајно остварување на нивниот сон, во кој колективитетот ќе верува во нивниот лажен идеал и со покорност ќе ја гледа нивната лажна големина“ (Младеновски 2016)¹⁰.

На трите негативни групи на претставници на неправедноста, гревот и злото од првиот стих на псалмот се противположува “праведникот”, кој експлицитно се дефинира како таков дури кон крајот на псалмот (ст. 5). Праведникот на почеток е само “човек”, како да сака да се каже дека единствениот вистински човек е оној праведниот и дека човековото постоење без праведност е незамисливо (Ѓорѓевски 2015: 201).

На сличен начин е разбрана и мотивираноста на молитвениот повик во „Молитва“ на Конески, израз на „непокорното настојување на самосвесната индивидуа да не го прифати она што е спротивно или несвојствено на убедувањата и гледиштата во кои таа ја препознала смислата на сопствениот помин низ светот или она што е неприфатливо за нејзината совест, и потребата да се издржи безмилосниот притисок на тие болни луѓе, кои си дозволиле нивната духовна нехармоничност да го достигне степенот на неконтролирана злоба“ (Младеновски 2016). А таквите луѓе „не се присутни само во времето во кое е напишана песната *Молитва* или само во времето што го живееме денес, ниту, пак, се карактеристични само за овој наш мал географски простор. Тие постоеле

---

¹⁰ На тој начин „злобата е само завршна фаза на надворешната манифестација на нивниот внатрешен пустош, до кој ги довела болеста на нивната духовност и таа секогаш е упатена кон оној што со својот интелектуален капацитет и цврсто утврдени категоријални вредности е недостижен за нив, а како таков е и единствениот што може вистински да им се противстави на нивната величествена погубност“.

и пред да започне животниот век на Конески, а ќе постојат и по завршувањето на нашиот овоземен престој...“ (Младеновски 2016).

На основа на елементарната поделба на доброто и злото, блаженството и проклетството (слична на оние во Лука 6,20-26, но помалку симетрична), може да се заклучи дека структурата на првиот псалм е бинарна и на литературно ниво, давајќи секако предност на позитивната страна, но во основа поставеноста е антитетична. Двете основни можности се две противположни животни определби, а одлуката во изборот е потполно слободна (Горѓевски 2015: 195). Според познавачите на Конески и „таквата тематска определба на песната *Молиџва*, која почива на вечната спротивставеност на позитивниот и негативниот принцип на човековото опстојување е она судбинското во овие стихови – она што се потврдува како вечна, неминлива актуелност на сиот човеков род и што Блаже Конески го има преточено во нераскинлива поетска целина, која се одликува со голема вредност од секој литературен аспект и претставува уште еден конкретен доказ за општочовечката и духовна димензија на неговата поезија“ (Младеновски 2016).

Во првиот дел од „Молитва“, при сета болерна лошотија и злоба, авторот моли за умерен суд за болните луѓе. Познавачите на делото на Конески, сметаат дека на тој начин поетот, „*молејќи го Бога да го избегне сѝроџиоѝ суд за оние кои ѝприклониле кон лошоѝо, јасно го маркира знаењето дека ѝрогледувањето е динамичен ѝроцес кој ѝтреба да се одвива низ милосѝи*“ (Грандаковска 2008: 264). Во врска со ваквото размислување, би посочиле на две заеднички теми со псалтирскиот пролог: за динамичниот процес и за темата за судот.

Дистанцата на блажениот човек од злобните безбожници, од грешниците и од потсмевачите во текстот е претставена преку три глаголски форми кои прават динамична секвенца во прогрес. Првиот глагол е едноставно “оди” (*hālak*)¹¹, потоа следи “стои” (*āmad*), а на крајот “седи” (*yāšab*). Тоа значи дека најнапред човекот се става во движење и оди, но одењето е се уште минување; потоа се задржува и на крајот седнува, останува. Според тоа, тука не се работи само за минување покрај лошотијата и злобата, туку застанување и седнување. Интересно е да се истакне дека глаголот “седнува” (*yāšab*) воедно значи и “престојува, живее”. Така се добива идејата на вселување и започнување на престој во злото. Кој не се движи, на тоа местото пушта корени и од него си прави свое место за живеење. Кој влегува во контакт со злото, се навикнува на него, започнува да му се допаѓа, та на крајот потполно да го зашамети да повеќе не е во состојба да прави разлика помеѓу доброто и злото,

---

¹¹ Еден средновековен коментатор забележува дека уште на почетокот на псалмот се подвлекува како човекот, вистинскиот човек кој се осознава како образ Божји, а со тоа се докажува достоин да се нарекува човек - праведниот, не оди, не се движи, но е стабилен и постојан. Според еврејската традиција, одењето е типично за безбожните, кои секогаш се незадоволни и затоа се постојано во движење, постојано кружат, барајќи нешто во што би нашле оддишка и спокој, но безуспешно.

праведноста и неправедноста. Уште со самото стапување во контакт со злото се ризикува да се влезе во магичниот круг на сè полесно прифаќање на критериумите на злото. Така, човек прво само минува покрај злото, за да набргу се најде (на) седнат во злото, без да има повеќе можност од него да се отстргне (Ѓорѓевски 2015: 201-202).

Втората тема е онаа за судот. Во ст. 5 од псалтирскиот пролог, со појавата на глаголот *kûm* (којшто бележи бројни употребувања во псалмите, како во 3,8; 7,7 и 9,20, се развива и судскиот симболизам. Се работи за “вертикален” глагол (букв. прев. “станува на нозе”), означувајќи го оној, кој зема збор во своја одбрана при интервенирањето во собранието во Израил (1Мој 30,10.18; 5Мој 25,7; Изр 22,22; 31,23; Ам 5,12; Пс 69,13; 127,5; Ѓорѓевски 2015: 198). Негативното изјаснување дека „злобните нема да опстојат на судот“, се толкува зависно од можните текстуални варијанти. Главната идеја е насочена кон глаголот *qûm*, којшто во судска смисла го означува “појавувањето во процес на одбрана”. Според едни (оние кои се задржуваат исклучиво на еврејскиот текст), станува збор за општествено и културно екскомуницирање: злобните нема да можат да учествуваат во животот на заедницата.¹² Според други пак, текстот треба да биде разбран низ есхатолошка перспектива: злобните нема да можат “да станат да говорат” на последниот суд и ќе бидат засекогаш исклучени од заедницата на праведните (Мал 3,1-4; Ис 33,14-16; Дан 7,22; Мудрост Сол 3,7сс). Грчкиот превод LXX и латинската Вулгата одат чекор напред во оваа интерпретација, аплицирајќи на глаголот *qûm* ново значење¹³, па преведуваат: “безбожниците нема да воскреснат на судот”. Со тоа се понудува јасен опис на Божјиот суд, кој ќе биде остварен на крајот на историјата на светот и човекот, но и оној, кој Бог го спроведува за време додека историјата се создава, коешто е еден вид есхатолошко антиципирање, внесување на есхатологијата во историјата. Да се потсетиме на т.н. „реализирана ехатологија“ на св. Јован Богослов, според кого, “кој не верува, тој е веќе осуден”, Јн 3,18 (Ravasi 1996, 86-87).

Па така, со право забележуваат и толкувачите на стиховите на Конески, кога велат дека тој „бара умерена казна за *болниџе луѓе*“, затоа што за него тие се веќе казнети. Самата нивна накажаност, која во конкретниов случај сметаме дека значи целосна и болна нагрисеност на нивната духовност, која ги води во непрегледна неразумност, е тешка

---

¹² Нечестивите грешници нема да можат да (оп)станат на нозе. Глаголот *qûm* во себе носи силна конотација на сигурност, храброст на соочување со реалноста (да се потсетиме на моментите кога Бог се јавува на избрани луѓе и пророци, велејќи: “стани и оди”, што значи стани на нозе, помрдни се, исправи се, но истовремено значи и подигни се, охрабри се, пронајди ја твојата сила, не само во физичка, но и во морална - психичка смисла).

¹³ Според некои западни теолози, ваквата интерпретација на овој стих индиректно ќе го потврди воскресението на праведните, доктрина која, според нив, се појавува подоцна, во времето на Макавеите (Дан 12,2; 2Мак 7,9.11.14.23.29.36) и би го негирал воскресението на безбожните, за кое аналогија може да се најде само во “Псалмите на Соломон” (3,10.12), апокрифно дело кое датира од периодот околу 63 и 39 пр. Хр.

казна со која тие се казнети уште во текот на самиот нивен телесен живот. Душевната празнина (накажаноста), која е исполнета со сето она што може да ја претставува темната страна на човековото битие, за поетот е претежок товар, кој со самото тоа што го носат во себе, на злобниците им ја одзема можноста за вистинско живеење, и секој следен миг од нивното физичко егзистирање за нив претставува продолжение на агонијата на несвесно, константно себеуништување, бидејќи, како што пее за нив и самиот Конески во последниот стих на оваа строфа, од нивната злоба *„одвај се живи“*.

Понатаму во втората строфа од *Молиџва* за „болните луѓе“ вели: „Тие се мислат повикани да водат, како Мојсија и другите пророци“, разбрано како неможност „да се соочат со својата реална (не)вредност, поради што ја хиперболизираат својата големина врз основа на сопствената имагинарна, искривена претстава за себе“ (Младеновски 2016). Водно, во ваквиот исказ треба да се согледа и „отсуството на понизност пред Бога како највисока инстанца, којашто во исто време ги назначува и пророците за вистински водачи“ (Грандаковска 2008: 265).

Во првиот псалм, пак, веднаш после негативното претставување на безбожничкиот од кон злото, којшто треба да се избегнува, следува позитивно објаснување на однесувањето на праведниот: неговата основа се наоѓа во Законот Божји, во ког праведниот ја наоѓа својата наслада, размислувајќи за него и дење и ноќе. А Законот Божји, Тора, е воедно и називот на Петокнижието на Мојсеј, првиот автор на библиските текстови според библиската традиција. Сепак, во текстот на псалмот веројатно Законот не се ограничува на само на Декалогот или на списокот на закони забележан во Мојсеевото Петокнижие, туку на целото Божјо откровение, на целото учење пренесено од старозаветните пророци и праведници, коешто потоа во Декалогот наоѓа своја формулација. Значи, псалмот вели дека таму, во Божјото откровение, во полнотата на Неговото Слово, се наоѓа единствениот вистински критериум на разликување меѓу праведноста и неправедноста, меѓу животот и смртта (Горѓевски 2015: 203-204).

Според едно од размислувањата врз стиховите на Конески, „од таквата паралела на спротивности, во просторот на меѓустиховјето се појавува светлина што го оневозможува колективното духовно заслепување, затоа што повторно се истакнува индивидуалната човекова самосвест, која се потврдува како стожерна за смислата на човекувањето“ (Младеновски 2016). Од една страна е авторот, од друга страна „тие“, „болните“ и „накажани луѓе“. Првиот псалм, исто така, нуди сличен квантитативен симболизам. Праведниот е самотник, маргиниран, антиконформист, додека безбожникот е маса, собрание, друштво (ст. 1). На крајот тој ќе биде разнесен во една уште полоша самотија и маргинализација во судот на праведните (ст. 5; Горѓевски 2015: 199).

„Дај Господе, што помалку очите да им ги бодам, штом тие лево ќе фатат, јас десно да одам“ –се завршните стихови од Молитва, кои во оваа песна претставуваат и последна молба за сопствениот спас. Од друга

страна, пак, со темата за патот се затвора и првиот псалм, посебно значаен момент, како за интерпретацијата на псалмот, така и за интерпретацијата на целиот Псалтир како негов вовед. Се говори за двата суштински можни избори: на доброто и на злото, на животот и смртта, на послушноста кон Бога и на приврзаноста кон гревот.

Сторијата за безбожникот завршува со заклучна изрека, која во себе ја синтетизира дијалектиката на двата пата:¹⁴ од една страна е Божјата родителска грижа за праведниот¹⁵, додека од другата страна е патот на безбожните, којшто води кон пропаст (Пс 80,13; 111,10; Изр 10,28; 14,12; Сир 21,10). Бог го познава патот на праведните, а патот на безбожните оди во пропаст; значи не е Бог кој го уништува, но самиот тој со својот избор се одлучува за пропаст.

Очигледно најизразитата симболика во псалмот - претставувањето на двата пата кои го врамуваат првиот псалм (ст. 1 и ст. 6) - ја сочинува основата на псалмот и ги подржува сите останати симболични парадигми. Инаку, моделот на два пата е класичен библиски пример. Патот е синоним на животот, на однесувањето, на моќта, на владеењето. Два пата се отвораат пред човекот, а тој може слободно да избира по кој ќе ги насочи своите (по) стапки.¹⁶ Иако основата се наоѓа во Мојсиевото Петокнижие¹⁷, оваа доктрина е типична и за мудросната теологија (Изр 1,10.15), каде е

---

¹⁴ Според некои размислувања, првиот впечаток е дека се работи за два пата паралелни и дека се избира патот по кој да се оди. Но, всушност, не постојат два противположни пата; патот е еден. Патот на безбожникот се чини дека е пат, но бидејќи води во пропаст, не е. Единствениот пат кој останува пат, единствениот можен избор - е Бог. Како да сака да се каже: вели не може да се избере да се живее во добро или да се живее во зло, бидејќи може да се живее само во доброто. Ако мислиш дека можеш да живееш, избирајќи го злото, тоа е само илузија, заблуда и прелест.

¹⁵ Господ ги познава добрите (Пс 36,18; сп. 30,8; 43,22; 68,20). Зборот “познава” во еврејскиот јазик има широк спектар на значења, којшто ги вклучува интелектот, волјата, страста, нежноста, активната заложба и делување. Значи, целото постоење на верниот е поставен под знакот на Божјата љубов: “пред да се родиш” - вели Господ во своето обраќање на пророкот Јеремија - “уште од мајчината утроба те познавав” Ер 1,5 (Ravasi 1996: 86).

¹⁶ Овој симбол доминира во цел параграф од Правилото на кумранската заедницата, каде правниот аспект се поврзува со есхатолошкиот (1QS III,13-IV,26), а присутен е и во египетската култура. Во написот 62 од гробот на гробот на Петосирис (4 в. пр. Хр.) стојат зборовите: “Ке те водам по патот на животот, по добриот пат на оној кој му се покорува на Бога. Блажен е оној чие срце кон него го упатува. Кој оди со одлучно срце по патот на животот е цврсто втемелен на земјата. Оној кој се бои од Бога, е блажен на земјата”.

¹⁷ “Ете, јас денес ти предложив живот и добро, смрт и зло. Ако ги слушаш заповедите на Господа, твојот Бог, што денес ти ги давам, - да го сакаш Господа, твојот Бог, да одиш по сите патишта Негови и да ги извршуваш заповедите и законите Негови, тогаш ќе живееш и ќе се размноиш, и Господ, твојот Бог, ќе те благослови во земјата, во која одиш за да ја наследиш; ако, пак, се одврати срцето твое и не послушаш и се заблудиш... тогаш ви јавувам денес, дека ќе загинете и нема долго да останете на земјата... Ви сведочам денес со небото и со земјата: живот и смрт ти предложив јас, благослов и проклетство” (5Мoj 30,15-19).

илустрирана и потпомогната од темпоралниот симболизам на светлината и темнината: “Патот на праведните е како болскава светлина, која свети се повеќе и повеќе дури не настане ден. А патот на беззакониците е како темнина...” (Изра 4,18-19). Да се потсетиме и на Христовите зборови во Беседата на гората: “Влезете низ тесната врата, затоа што широки се вратите и простран е патот што води во пропаст и мнозина минуваат низ нив” (Мт 7,13; сп. Јован 14,6). Според Дела Апостолски, патот *йар екселанс* е оној од Евангелието, на кој се повикани сите луѓе (Дела 9,2; 10,2,22; 13,16,26; 6,17; 18,25-26; 19,9; 22,4; 24,22). Темата на противоположноста на двата пата го зазема целиот прв дел од ранохристијанскиот спис *Дидахи*, а исто така е превземен и во *Посланието на Варнава* 18,1-2 (Ravasi 1996: 77-78; Ѓорѓевски 2015: 212).¹⁸

А молитвата како скапоцена нишка се испреплетува низ целото Свето Писмо. Таа е разговор на созданието со Создателот, молитвен говор кој непрестајно, гласно и силно се издигнува угоре. Ја има при различни настани, изговорена е од многубројни личности и забележана е при посебни прилики. Некогаш таа е понизна прозба, а некогаш искрено признание, благодарност и свесност за Божјото величие, како и за сопствената немоќ, посебно при потребата од помош и закрила, која само од Бога може да се добие. Библискиот молител не е едноставен повторувач на фрази и стихови, туку оригинален толкувач на своите чувства и верувања. Од друга стана, пак, во Стариот завет има дури една цела книга само од молитви! Или можеби е подобро да се каже дека книгата Псалми е целата една голема молитва! На број 151 молитвени творби, веројатно создадени со музичка подлога, сочинуваат чудесен сплет на длабоки чувства, на итни прозби во тешки или невообичаени состојби или пак, на искрени благодарности и возвишени пофални славословија. Првиот псалм од оваа чудесна молитвена збирка послужи како подлога за ново препрочитување на Блажевата „Молитва“, редок пример од македонската современа книжевност – песна со антологиска вредност и неминлива актуелност. А не само оваа творба, туку и целата поезијата на Блаже Конески е и ќе остане предизвик за постојани навраќања и нови интерпретирања, затоа што во неа сè уште има многу препознаено и непотолкувано. Затоа што за таа поезија има уште многу да се каже, па затоа таков е и повикот: „Нурнете во неа. Таму ќе ги здогледате земните длабочини, тешките и темни неизвесности што го придружуваат човекот на неговиот загадочен помин по овој свет од колепка до гроб. Таму ќе се уверите дека сè што рече Конески беше умно, дека сè што виде беше вистинито, дека сè што здогледа беше далечно, дека сè што откри беше длабоко, дека сè што доживеа беше искрено... И дека сè што рече, виде, здогледа, откри и доживеа беше песна“ (Старделов 1990: 13).

---

¹⁸ На слични примери наидуваме и во Коранот: “Упатувај ги нашите чекори по сигурен пат, по пат на оние на кои си им дарувал изобилни добра, пат различен на оние кои ти ги милуваш, многу различен од оние кои, грешејќи - се изгубија” (Сура I, 1.6-7).

Користена литература:

- Bergmeier, R. .1967. “Zum Ausdruck in Ps. 1:1, Hi. 10:3, 21:16 und 22,18”, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, 229–232.
- Грандаковска, С. 2008. *Меморија и молитва* – Интерпретации стр. 263-273.
- Ѓорѓевски, Ѓ. . 2001. Пслатирскиот пролог. Егзегетско читање на првиот псалм, *Годишен зборник на ПБФ 7*, Скопје: Менора.
- Ѓорѓевски, Ѓ. . 2015. *Месијански псалми*, Скопје: Менора.
- Конески, Б. 1981. *За литературатурата и културата*. Скопје: Здружени издавачи
- Конески, Б. 1988. *Црква*. Скопје: Мисла.
- Конески, Б. 2011. *Поезија кн. 2 – Целокуќни дела на Блаже Конески: критичко издание*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Leeuw, G. van der, 1978-1979. *rš'*, *Dizionario teologico dell'Antico Testamento II*, ed. E. Jenni – C. Westermann, Torino, Casale Monferrato: Marietti, 733-738.
- Младеновски, Р. 2016. „Препрочитување на „Молитва“ од Конески“. Репер, бр. 87, Скопје.
- Pedersen, J. 1926. *Israel*, London: Milford.
- Ravasi, G. 1996. *Il libro dei Salmi I*, Bologna: EDB.
- Старделов, Г. 1990. *Одземање на силата – поезијата на Блаже Конески*. Скопје: Мисла.
- Тодоровски, Г. 2007. *Македонската литература во XX век*. Скопје: Матица македонска.